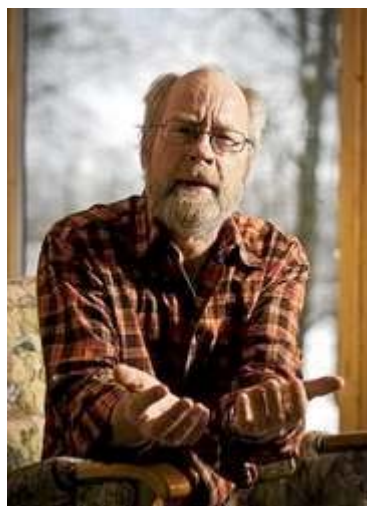

Detta är en utskriftsvänlig version av artikeln.

Per Gustavsson lever för sägnerna

Av Carl-Johan Bauler 0451-74 51 97, carl.johan.bauler@nsk.se 12 FEBRUARI 08.43

BJÄRNUM. Per Gustavsson lever på folksagor och sägner. Han samlar in dem, skriver ned dem, publicerar dem och framför allt: Han berättar dem.

Finns det någon sägen om den här platsen, frågar jag i Per Gustavssons kök alldeles invid Bjärlångens badplats där Per för övrigt brukar hugga sig en vak och vinterbada.

– Jo, det finns det faktiskt. Udden därborta kallas för "Gretas udde", eftersom en piga lär ha dränkt sig där en gång.

Per Gustavsson med fru har bott i Bjärnum i sju år. Paret slog sig ned i den gamla strandpaviljongen och kom efterhand på att de ville bli bofasta. Per gillar att bo nära en sjö att bada i och frun gillar skogen. Idag är strandpaviljongen ersatt med ett rymligt men diskret hus som nästan inte syns.

– Det här är den bästa delen av Skåne, på slätten känner jag mig så instängd. Jag behöver skog, säger Per som är bördig från Sundsvall.

Sedan 1990 har han levt på berättandet och författandet.

Innan dess arbetade han som bibliotekarie i Ljungby och det var där han kom i kontakt med en viktig figur när det gäller berättarkonsten, Mickel i Långhult (född 1778) som var en

ovanlig fattiglapp som både kunde läsa, skriva och framförallt berätta, vilket han gjorde både ocensurerat och rättframt.

– Ända långt fram på 1800-talet representerades dikten och historierna av det som kom ur munnen på folk, inte den skrivna litteraturen. Det var sägner och berättelser som ofta var fräcka, fula, sexuellt frispråkiga och upproriska. Sägner och den tidens berättelser är ett sätt att få syn på hur folk hade det, förklarar Per.

Hittills har det blivit ett 30-tal böcker med sägner och folksagor från hela Sverige. Senaste boken "Göingesägner" har blivit en succé.

Vad är då det viktigaste med berättarkonsten? Ja Per tycker inte att man

alltid måste leta nyttigheter med allt. Men visst finns det en nytta med att berätta historier.

– Viktigast är att väcka glädje och vara underhållande, därmed inte sagt att det inte kan handla om det svåra och allvarliga. Det finns ingen sådan motsättning.

Att berätta kan också underlätta läsinläringen och har mycket positiv effekt på människor med olika former av läshandikapp, förklarar Per som gärna berättar för människor med utvecklingsstörning eller demens.

– Det blir ofta mycket spontana möten.

Sägner och folkdikten hade flera uppgifter utöver att underhålla. En del spreds i syfte att ingjuta Gudsfruktan. Som berättelsen om drängen som skulle skrämra prästen i Brönnestad.

– Enligt sägnen så öppnade sig marken och slukade drängen. Han hade ju syndat, eftersom han skulle skrämra prästen, berättar Per.

Och förresten: Nästa gång ni dricker brännvin och spelar kort så titta under bordet. Det han hända att djävulens hund ligger där och glor.

När fotografen Arne riggat sin utrustning för att ta bilder bjuder Per på en sedelärande berättelse. Det handlar om en piga som somnade ute på markerna med öppen mun, varpå en orm kröp ned i käften på henne.

– Men bonden fann på råd och tog en skål märrapiss (hästpiss) och hällde i halsen på pigan och bums så ringlade ormen ut ur hennes kropp.

Lärdomen av denna berättelse torde vara att man icke skall ligga och slöa ute i markerna.

Andra sägner hade till uppgift att varna folk för det okända. Bland annat för människor från norra Sverige.

– Från Röke har jag en sägen om att allt ont kommer från norr, både finnar, lappkärringar och norrbaggar som alla var trollkunniga. Den handlar om några "norbaggarna" (norrlänningar) som kom till trakten och knackade på hos folk. De blev avvisade men där norrbaggarna gått drog det fram en ohygglig storm som drog upp allt i sin väg. Men bara där norrbaggarna gått fram.

Finns det sägner som du inte kan berätta?

– Nej egentligen inte. Men det finns sådana som kan vara känsliga. På ett ställe berättade jag om en bonde som förgäves sökte en "getare" (en getvakt). När han till slut fick en getare visade det sig vara djävulen själv som kommit för att vakta bondens getter. Det berodde på att bonden beskylldes för att ha dödat en gårdfarihandlare. Det fanns fortfarande släktingar till den illa sedda bonden i trakten, men jag berättade ändå. Har det gått nästan 200 år får man tåla en sådan historia, konstaterar Per Gustavsson.

Sägner är emellertid alls inte något dött fenomen. Det skapas ständigt nya.

På samma sätt som äldre sägner ofta visade den tidens fruktan för det övernaturliga, berättar våra sägner om rädsorna i vår tid. Exempelvis kring olyckor som drabbar barn, modern teknologi eller negativa attityder till invandrare och andra grupper. Gränsen mellan sägen och rykte kan därför vara svår att upptäcka

Sägen är den kategori inom den muntliga traditionella folkdikningen som främst har pedagogisk funktion och vars innehåll ofta betraktas som verklighetsförankrat. Sägnen skiljer sig därmed från den näraliggande folksagan, som framför allt har en underhållande funktion. Sägner handlar för det mesta om verkliga personer ur grannskapet, familjen eller historien och om platser som den egna sockenkyrkan, ett berg eller en herrgård i trakten. Sägnernas övernaturliga inslag motsvarar oftast bygdens kollektiva folktrö, medan sagorna till större delen uppfattas som påhittade och överkliga.

Källa: Nationalencyklopedin